

Renata Pomarańska¹

Wydział Teologii

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Godność dziecka w rodzinie zastępczej (*Evangelium vitae* – źródłem inspiracji do wychowania w miłości i poszanowaniu)

**[Dignity of the Child in a Foster Family
(Inspired by *Evangelium Vitae*)]**

Streszczenie: W 2025 r. obchodziliśmy 30. rocznicę opublikowania encykliki Jana Pawła II *Evangelium vitae*. W dokumencie tym papież apeluje o poszanowanie życia ludzkiego w każdej fazie jego istnienia. Choć encyklika koncentruje się głównie na bioetyce i moralności związanej z życiem poczętym, chorymi i umierającymi, zawiera również przesłania, które mogą stać się inspiracją dla osób zajmujących się dziećmi pozbawionymi opieki rodzicielskiej. W artykule starano się wykazać, w jaki sposób zasady zawarte w *Evangelium vitae*, takie jak np. szacunek dla godności osoby ludzkiej, mogą być drogowskazem dla rodziny zastępczej, w której dzieci winny doświadczać miłości i ochrony. Opracowanie składa się z trzech części: w pierwszej zostały omówione różne formy miłości w rodzinie zastępczej, druga dotyczy ochrony godności i życia fizycznego dziecka, a w trzeciej skupiono się na trosce o emocjonalny, psychiczny i duchowy rozwój dziecka.

Summary: The year 2025 marks the 30th anniversary of the publication of the encyclical *Evangelium vitae* by John Paul II. A document that is an appeal for respect for human life in every phase of its existence. Although the encyclical focuses mainly on bioethics and morality related to unborn life, the sick and the dying, it also contains messages that can be an inspiration for people caring for children deprived of parental care. The aim of the article is to analyze how the principles contained in *Evangelium vitae*, such as respect for the dignity of the human person, can serve as an inspiration for a foster family in which children should experience respect, love and safety. The article consists of three parts: the first discusses the forms of love in the foster family, the second concerns the protection of the dignity and physical life of the child, and the third focuses on caring for the child's emotional, mental and spiritual development.

¹ Renata Pomarańska, Katedra Nauk o Rodzinie, Wydział Teologii, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Al. Racławickie 14, 20-950 Lublin, Polska, rpomarska@kul.pl, <https://orcid.org/0000-0003-3632-8086>.

Słowa kluczowe: *Evangelium vitae*, Jan Paweł II, rodzina zastępcza, dobro dziecka, opieka nad dziećmi osieroconymi, godność osoby ludzkiej.

Keywords: *Evangelium vitae*, John Paul II, foster family, child's welfare, care for orphaned children, human dignity.

Wstęp

25 marca 2025 r. minęło 30 lat od opublikowania encykliki Jana Pawła II *Evangelium vitae*. Warto sięgnąć do tego dokumentu, by odczytać go na nowo i szukać w nim inspiracji.

Encyklika jest głębokim apelem o poszanowanie życia ludzkiego w każdej fazie jego istnienia. Porusza kwestie dotyczące godności osoby ludzkiej, ochrony życia oraz odpowiedzialności za dobro człowieka. Choć głównie odnosi się do bioetyki i moralności w kontekście zagadnień związanych z życiem poczętym, chorymi i umierającymi, zawiera również ważne przesłania, które mogą być inspiracją i wskazówkami dla osób, instytucji czy organizacji zaangażowanych w pomoc dzieciom pozbawionym opieki rodzicielskiej i w związku z tym przebywającym w pieczy zastępczej.

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej z 9 czerwca 2011 r. (Dz.U. nr 149, poz. 887) w art. 2 definiuje system pieczy zastępczej jako „zespół osób, instytucji i działań mających na celu zapewnienie czasowej opieki i wychowania dzieciom w przypadkach niemożności sprawowania opieki i wychowania przez rodziców”. Ta kompleksowa regulacja prawna zmierza przede wszystkim do zapewnienia dzieciom egzystencji w stabilnym środowisku wychowawczym oraz poszanowania ich praw i godności. W tym kontekście zasadnicze przesłanie encykliki *Evangelium vitae*, dotyczące ochrony życia i godności osoby ludzkiej, może być inspiracją dla działań podejmowanych w ramach pieczy zastępczej. Dokument ten skłania do głębszej refleksji nad społeczną odpowiedzialnością za rozwój młodych ludzi, z uwzględnieniem ich potrzeb emocjonalnych, psychicznych i duchowych. Ukazuje, że troska o dziecko to nie tylko zapewnienie mu opieki fizycznej, lecz również wspieranie jego integralnego rozwoju w atmosferze szacunku i miłości.

*

Rodzina zastępcza, będąca specyficznym środowiskiem opiekuńczo-wychowawczym zbliżonym do środowiska rodzinnego, jest istotnym elementem systemu wsparcia dzieci i młodzieży, które z różnych powodów zostały pozbawione opieki swoich biologicznych rodziców. Jej głównym celem jest ochrona życia i zdrowia dzieci, zapewnienie im miłości oraz stabilności emocjonalnej w sytuacji, gdy naturalna rodzina nie jest w stanie wypełnić swoich podstawowych funkcji wychowawczych. W tej roli rodzi-

ny zastępcze często stają przed licznymi wyzwaniami, zarówno w zakresie wychowania, jak i budowania więzi emocjonalnych z dziećmi, mającymi często traumatyczne doświadczenia. Bagaż przykrych doświadczeń życiowych skutkuje wieloma zaburzeniami i postawami aspołecznymi, które niewątpliwie wymagają interwencji, ale przede wszystkim odpowiednich postaw ze strony rodziców zastępczych. Sprostanie tym trudnym wyzwaniom nie jest łatwe, toteż rodziny zastępcze, oprócz fachowej wiedzy pedagogicznej czy psychologicznej, poszukują odniesień etycznych i teologiczno-moralnych.

W niniejszym artykule podjęto analizę dotyczącą tego, w jaki sposób zasady zawarte w *Evangelium vitae*, takie jak np. szacunek dla godności osoby ludzkiej, mogą być inspiracją dla rodziny zastępczej, w której dzieci winny doświadczać szacunku, miłości i opieki. Analiza dokumentu w kontekście codziennego życia tych rodzin pozwoli na ukazanie, jak jego przesłanie (o ochronie życia, godności człowieka i odpowiedzialności za innych) może prowadzić do działań umożliwiających roztoczenie troski nad dobrem dziecka i wspierania go w rozwoju w atmosferze pełnej szacunku do jego człowieczeństwa. Podjętą analizę przedstawionego problemu ujęto w trzech punktach. W pierwszym ukazano różne formy miłości względem dzieci, w drugim pochyłono się nad zagadnieniem ochrony ich godności i życia fizycznego. Trzeci jest poświęcony trosce o sferę emocjonalną, psychiczną i duchową dziecka.

Formy miłości względem dzieci

Papież przypomina, że w łonie „ludu życia i dla życia” kluczową odpowiedzialność ponosi rodzina, której misja wynika z jej natury jako wspólnoty życia i miłości, opartej na małżeństwie. Rodzice, współpracując z Bogiem, przekazują życie i wychowują je zgodnie z Jego planem. Miłość ta jest bezinteresownym darem, przyjęciem i ofiarowaniem. W rodzinie każdy spotyka się z akceptacją i szacunkiem, a osoby potrzebujące pomocy otrzymują szczególną, troskliwą opiekę (por. EV 92).

Miłość bezinteresowna dotyczy również rodziny zastępczej, pod opieką której są dzieci doświadczające traumatycznymi przeżyciami. Trudne sytuacje życiowe wywarły wpływ na ich brak poczucia bezpieczeństwa i miłości. Zgodnie z nauką *Evangelium vitae*, miłość powinna być bezinteresowna, pełna poświęcenia i gotowości do ofiarności, szczególnie wobec tych, którzy najbardziej jej potrzebują, jak np. dzieci w rodzinach zastępczych.

Czym jest ta forma miłości, pomaga zrozumieć książka Alfiego Kohna *Wychowanie bez nagród i kar. Rodzicielstwo bezwarunkowe*. Autor wyjaśnia, że kochając bezwarunkowo dziecko, rodzice muszą je regularnie zapewniać, jak wiele dla nich znaczy. Jeśli nawet nie zachowuje się ono

zgodnie z oczekiwaniami rodziców, to nie oznacza, iż jest to jego prawdziwe, dobrze znane rodzicom oblicze. To jedynie coś chwilowego i nietypowego, być może mającego na celu sprawdzenie rodziców, czy będą dziecko akceptować mimo wszystko (Kohn A., 2013, s. 181). Forma miłości bezinteresownej odpowiada następnej odmianie miłości, jaką można nazwać miłością szanującą godność osoby. Wpisuje się ona w „personalistyczną pedagogikę wychowawczą Jana Pawła II” (Czekalski R., 2008, s. 183–190).

Każde dziecko zasługuje na szacunek i troskę, ponieważ ma nieocenioną wartość jako osoba stworzona na obraz i podobieństwo Boga. Miłość w rodzinie zastępczej powinna opierać się na szacunku dla indywidualności dziecka i traktowaniu go z godnością, niezależnie od jego historii. Jako osobie należna jest mu afirmacja od zastępczej matki jako osoby i zastępczego ojca jako osoby (Bednarski F.W., 1981, s. 112–118). W tym znaczeniu miłość nierozzerwalnie związana jest z odpowiedzialnością.

Akt wyrażania miłości przez jedną osobę w stosunku do drugiej, będący relacją między podmiotem a przedmiotem tej miłości, prowadzi do dwójakich efektów. Po pierwsze, zmienia się przedmiot tej relacji, którym jest osoba obdarzona miłością – staje się ona zauważoną, docenioną oraz chcianą przez drugą osobę. Po drugie, zachodzi transformacja w podmiocie miłości, który konstytuuje się jako bardziej doskonały w aspekcie moralnym (Pala A., 2019, s. 20). Miłość odpowiedzialna jawi się przede wszystkim jako akt odpowiedzialności za życie, zwłaszcza w kontekście troski o innych. „Im więcej poczucia odpowiedzialności za osobę, tym więcej prawdziwej miłości” (Wojtyła K., 2021, s. 117). Rodziny zastępcze, biorąc na siebie odpowiedzialność za dzieci, pełnią funkcję opiekunów, którzy, dbając o ich teraźniejszość i przyszłość, wychowują je w poczuciu odpowiedzialności za własne życie i życie innych. Dlatego miłość ma też charakter wychowawczy.

W *Evangelium vitae* papież podkreśla rolę rodziny w wychowywaniu dzieci w miłości i odpowiedzialności za życie (EV 92). W rodzinach zastępczych miłość wychowująca jest szczególnie ważna, ponieważ często trzeba pomóc dziecku odnaleźć poczucie przynależności, tożsamości oraz pozytywnie wpływać na jego rozwój emocjonalny i społeczny (Matejek J., 2019, s. 2–7). Rodzi to konieczność miłości pełnej wytrwałości, stanowczości, ale i akceptacji.

Zgodnie z papieską nauką miłość powinna przejawiać się w cierpliwości i wyrozumiałości (EV 82, 88). Jest to szczególnie istotne wobec dzieci, które mogą mieć trudności w budowaniu zaufania lub nosić w sobie traumy z przeszłości. Miłość w rodzinie zastępczej wymaga zrozumienia i wspierania dziecka w procesie leczenia jego ran emocjonalnych. Można zatem powiedzieć, że miłość w rodzinie zastępczej w świetle *Evangelium vitae* jest miłością pełną poświęcenia, cierpliwości, szacunku i odpowiedzialności, która pomaga dzieciom zbudować nową, stabilną przyszłość, opar-

tą na wartościach godności i szacunku dla życia. W ten sposób, poprzez wpływającą z miłości odpowiedzialność i troskę, rodziny zastępcze stają się miejscem, które chroni godność i życie fizyczne dziecka – wartości tak silnie podkreślane zarówno w nauczaniu Kościoła, jak i w obowiązującym porządku prawnym.

Ochrona godności i życia fizycznego

Życie ludzkie jest wartością pierwszoplanową i najwyższą, stanowiącą rdzeń wszystkich innych praw i wolności. Jest to aksjomat uniwersalny, uznawany przez wszystkie systemy etyczne, ponieważ jest podstawą, na której opierają się wszelkie inne prawa i wolności. Każde życie ludzkie ma tę samą wagę (Jończyk A., 2018, s. 201). Daje się poznać jako dar Boga, owoc i znak jego miłości (EV 81). Dziecko, niezależnie od etapu swojego rozwoju, jest pełnoprawną osobą i – podobnie jak każdego innego człowieka – jego życie to niezaprzeczalna wartość. W myśl tego, zarówno godność dziecka, jak i jego życie fizyczne, zasługują na szczególną uwagę, ponieważ ono, będąc istotą zależną od innych, nie jest w stanie ochronić swego życia ani samodzielnie zadbać o swoją przyrodzoną i niezbywalną godność czy jej bronić. Godność nie jest elementem abstrakcyjnej koncepcji, lecz pełni rolę fundamentalnego punktu odniesienia w określaniu wartości osoby, lokując człowieka najwyżej w hierarchii ontologicznej. Zrozumienie zatem pełnej wartości ludzkiego życia zaczyna się od głębokiego przekonania, że życie ludzkie ma wymiar osobowy, co sprawia, że jest ono zasadniczo różne od życia innych istot na Ziemi (Nagórny J., 1998, s. 21). Reprezentuje prymat podmiotu względem przedmiotów, wyznaczając nienaruszalną granicę między osobą a rzeczami.

Godność dziecka, jako wrodzona i niezbywalna wartość, chroni je przed wszelkimi formami dehumanizacji i destrukcji, pozostając integralnym elementem jego osobowego uposażenia, którego nadrzędność i nietykalność nie podlegają żadnej modyfikacji. Godność ta wyróżnia się odmienną od innych norm prawnych jakością, ponieważ jest zasadniczo zakorzeniona w immanentnym akcie osoby, a zatem nie podlega wymianie na inne wartości, pozostając filarem podmiotowości i integralności człowieka (Proniewski A., 2021, s. 120).

W *Evangelium vitae* szczególnie uwypuklona jest wartość i godność każdego człowieka, akcentowana jest troska o życie oraz szacunek i odpowiedzialność za drugą osobę. Papież zachęca do przyjęcia pozytywnej postawy pełnej szacunku dla życia, również w jego fizycznym wymiarze. W odniesieniu do rodziny zastępczej ochrona życia fizycznego dziecka obejmuje zapewnienie mu adekwatnej opieki medycznej oraz stworzenie warunków sprzyjających jego prawidłowemu rozwojowi i dorastaniu.

Dzieci umieszczone w rodzinach zastępczych często pochodzą z trudnych, dysfunkcyjnych środowisk, w których ich życie fizyczne mogło być zagrożone przez zaniedbanie, przemoc, alkoholizm czy inne patologie. W takim kontekście rola rodziny zastępczej staje się kluczowa w zapewnieniu ochrony życia fizycznego dziecka poprzez odpowiednią opiekę zdrowotną, zabezpieczenie przed niebezpieczeństwami i stworzenie stabilnego środowiska rozwojowego i wychowawczego.

Jan Paweł II przypomina, że każdemu życiu przysługuje prawo do ochrony, które dotyczy nie tylko momentu narodzin, ale i całego okresu rozwoju (EV 44, 48, 55, 90). Ochrona życia fizycznego dziecka w rodzinie zastępczej oznacza także dbanie o to, by dziecko miało zapewniony dostęp do niezbędnych świadczeń zdrowotnych, odpowiednią dietę, higienę oraz miejsce do odpoczynku i snu (Sitarz M., 2019, s. 242–245). Dzięki temu dziecko może przejść przez proces leczenia ran – zarówno tych fizycznych, jak i psychicznych – doświadczając stabilności i ochrony. Na tej drodze konieczna jest stała uwaga rodziców zastępczych, aby dbać o rozwój emocjonalny, psychiczny i duchowy dziecka.

Troska o sferę emocjonalną, psychiczną i duchową dziecka

Nieodłącznym elementem godności dziecka jest jego prawo do wszechstronnego rozwoju. Stworzenie zatem odpowiednich warunków sprzyjających rozwojowi kompetencji emocjonalnych, psychicznych i duchowych jest jednym z kluczowych wyzwań dla rodzin zastępczych. Zaspokojenie tych potrzeb ma zasadniczy wpływ na rozwój, stan psychicznej równowagi, wynikający z braku poczucia zagrożenia i integrację społeczną dziecka.

Zjawisko deprywacji emocjonalnej i uczuciowej występuje głównie w sytuacji, gdy dziecko traci bezpośredni kontakt z rodzicami (Żabczyńska E., 1999, s. 103–104). Tego rodzaju brak więzi ma niekorzystny wpływ na rozwój dziecka, prowadząc do zachowań, które w wielu przypadkach odbiegają od normy. Szczególnie dzieci, które doświadczyły wczesnej utraty rodziców, w okresie adolescencji oraz w dorosłym życiu często wykazują różnorodne zaburzenia o charakterze neurotycznym i psychotycznym. Dlatego rodzina zastępcza pełni w tym przypadku istotną rolę, a jej działanie wymaga odpowiedzialności, empatii i odpowiednich umiejętności wychowawczych.

Sfera emocjonalna dziecka wyznacza jeden z kluczowych obszarów rozwoju, który wymaga szczególnej uwagi, zwłaszcza w przypadku dzieci trafiających do rodzin zastępczych. Dzieci te często doświadczyły traumatycznych przeżyć, takich jak zaniedbanie, przemoc, utrata rodziców biologicznych czy brak poczucia stabilności, co ma istotny wpływ na ich funkcjonowanie emocjonalne i społeczne. W związku z powyższym, ich potrze-

ba zapewnienia poczucia bezpieczeństwa oraz więzi emocjonalnej jest zasadnicza dla ich adaptacji w nowym środowisku i dalszego rozwoju.

Rodzina tworzy podstawowy i kluczowy kontekst, w którym dziecko zdobywa pierwsze doświadczenia związane z emocjami. Już na wczesnym etapie rozwoju uczy się ono rozpoznawania i wyrażania emocji poprzez interakcje z rodzicami, którzy pełnią funkcję głównych modeli w zakresie reagowania emocjonalnego i nawiązywania więzi (Schaffer H.R., 2007, s. 167). Środowisko rodzinne jest przestrzenią, w której młody człowiek może zaspokoić podstawową potrzebę miłości, doświadczając emocjonalnej bliskości i intymności. Zaspokojenie tej potrzeby jest kluczowe dla prawidłowego rozwoju dziecka, ponieważ wpływa na kształtowanie się jego cech psychofizycznych, w tym zdolności do nawiązywania zdrowych relacji interpersonalnych oraz umiejętności regulacji emocjonalnej. W rodzinach dysfunkcyjnych do zaspokojenia tych potrzeb najczęściej nie dochodzi. Wprost przeciwnie, niestabilność emocjonalna i inne patologiczne uwarunkowania mogą mieć destruktywny wpływ na rozwój tej sfery u dziecka. Tym większe w tym względzie będzie zadanie rodziców zastępczych, by zbudować prawidłową więź z dzieckiem.

Zgodnie z teorią przywiązania opracowaną przez Johna Bowlby'ego, bezpieczna i ufna więź przyczynia się do rozwoju autonomii jednostki, jednocześnie umożliwiając jej pełniejsze angażowanie się w zdrowe zależności w późniejszych relacjach interpersonalnych. Teoria ta podkreśla wyjątkowość więzi przywiązania, jakie dziecko nawiązuje z opiekunem w okresie dzieciństwa, identyfikuje różne style przywiązania oraz wskazuje, jak wczesne różnice w tych stylach mogą prowadzić do odmiennych trajektorii rozwoju emocjonalnego i społecznego dziecka (Tryjarska B., 2010, s. 11).

Rodzina zastępcza powinna być miejscem, w którym dziecko czuje się akceptowane, kochane i szanowane. Zasadniczym elementem jest budowanie zaufania i nawiązywanie więzi emocjonalnej z opiekunami. To pozwala dziecku na wyrażanie swoich emocji i potrzeb, a także na stopniowe radzenie sobie z traumami.

Z kolei stabilność rodzinna i codzienna rutyna w rodzinie zastępczej pomagają w redukcji lęku, który może towarzyszyć dzieciom z doświadczeniem porzucenia lub przemocy. Stały rozkład dnia, konsekwencja w wychowaniu, a także dbałość o obecność osób, które wnoszą do życia dziecka poczucie stabilności, mają ogromny wpływ na jego emocjonalność.

Dzieci w rodzinie zastępczej często przeżywają również silne emocje związane z przeszłymi doświadczeniami. Opiekunowie powinni być gotowi do wspierania dziecka w radzeniu sobie z napięciami emocjonalnymi, takimi jak lęk, smutek, złość czy poczucie odrzucenia. W tym przypadku pomocne mogą okazać się interwencje terapeutyczne. Celem takich terapii jest poprawa stanu psychicznego dziecka, które może borykać się z proble-

mami, takimi jak depresja, lęki czy poczucie braku tożsamości (Ruszkowska M., 2013, s. 27–28).

Rozwój emocjonalny dziecka łączy się z jego rozwojem psychicznym. Sfera psychiczna dziecka obejmuje jego zdolności poznawcze, intelektualne oraz procesy myślenia i rozumienia otaczającego go świata.

Środowisko rodzinne wpływa na rozwój psychiczny młodej osoby poprzez utrzymywanie z nim interakcji, które odgrywają kluczową rolę w kształtowaniu jego psychicznych i społecznych kompetencji. Jak zauważa Ewa Jackowska (1980, s. 30), w tym kontekście rodzice pełnią kilka istotnych funkcji:

- są pierwszymi partnerami dziecka w interakcjach społecznych, co stanowi podstawę nauki relacji z innymi ludźmi;
- kontakty dziecka z rodziną zaspokajają jego podstawowe potrzeby psychiczne, takie jak doświadczanie i odwzajemnianie miłości, współdziałanie społeczne, uznanie społeczne oraz poczucie bezpieczeństwa, co jest niezbędne do prawidłowego rozwoju emocjonalnego i społecznego;
- dzięki oddziaływaniom wychowawczym dziecko kształtuje swoje zachowanie, ucząc się odpowiednich norm i strategii reagowania na bodźce zewnętrzne;
- rodzice są najbliższym wzorcem osobowym, który dziecko przyswaja w procesie naśladownictwa i identyfikacji, dzięki czemu przyswaja formy społecznego zachowania, które będą istotą jego późniejszego funkcjonowania w społeczeństwie.

Z założenia rodzina zastępcza ma charakter opieki czasowej, jednak jej rola jest równie istotna, jak rodziny generacyjnej, spełnia kluczową funkcję zarówno w pierwszych latach życia dziecka, kiedy pozostaje ono często pod wyłączną opieką rodziców, jak i w późniejszych etapach rozwoju, w tym w wieku szkolnym oraz w okresie dorastania. W tych różnych fazach życia rodzina pełni również funkcję stabilizującą, oferując dziecku wsparcie emocjonalne, społeczne oraz wychowawcze, które jest niezbędne do prawidłowego kształtowania się tożsamości, wartości i umiejętności niezbędnych do funkcjonowania w społeczeństwie (Skibska J., 2012, s. 109–116).

Rodzina zastępcza powinna wspierać psychiczne adaptowanie się dziecka do nowych warunków życia, a także stwarzać warunki sprzyjające rozwojowi intelektualnemu. Zapewnienie dostępu do edukacji, pomoc w nauce oraz stwarzanie możliwości rozwoju intelektualnego jest niezbędne. W rodzinach zastępczych dzieci często są narażone na opóźnienia w nauce lub problemy związane z przystosowaniem się do nowego systemu edukacyjnego. W tym przypadku bardzo ważne jest, aby opiekunowie angażowali się w edukację dziecka, zapewniając mu pomoc w zadaniach domowych i dostęp do odpowiednich zasobów edukacyjnych.

Dla pełnego rozwoju dziecka potrzebna jest także troska o rozwój duchowy. Skupienie się na wymiarze duchowym rozwoju wpływa na kształtowanie postaw wobec życia, zdrowia, odporności oraz siły woli u dziecka. Duchowość jest często niewykorzystywanym potencjałem, a brak adekwatnego wsparcia w tym zakresie przyczynia się do niepokojących wskaźników cierpienia emocjonalnego oraz zachowań, które narażają je na ryzyko wystąpienia depresji, uzależnienia od niebezpiecznych substancji, a także prowadzi do innych problemów zdrowotnych (Miller L., 2016).

Istota ludzka obdarzona jest nie tylko inteligencją intelektualną i emocjonalną, ale także duchową, na co zwracają uwagę Danah Zohar i Ian Marshall. Zgodnie z ich definicją, inteligencja duchowa (SQ – Spiritual Quotient) dopełnia obraz ludzkiej inteligencji. To właśnie dzięki inteligencji duchowej analizujemy i rozwiązujemy problemy związane z sensem życia i wartościami, postrzegając nasze działania w szerszym, bardziej kompleksowym kontekście, który nadaje sens naszym decyzjom i życiu. Inteligencja duchowa pozwala ocenić, czy wybrany kierunek działania lub droga życiowa ma szczególne znaczenie, a jej rola wykracza poza racjonalną i emocjonalną sferę, stanowiąc fundament tych dwóch rodzajów inteligencji. To właśnie ona jest uznawana za najistotniejszy rodzaj inteligencji, kształtujący zdolność do refleksji nad życiem i poszukiwaniem jego głębszego sensu (Zohar D., Marshall I., 2001, s. 13–14).

Rodzina zastępcza powinna z szacunkiem podchodzić do przekonań religijnych lub duchowych dziecka, niezależnie od tego, czy wyznaje ono konkretną religię, czy nie. W przypadku, gdy dziecko ma silne związki z określoną tradycją religijną, ważne jest, aby rodzina zastępcza wspierała je w praktykowaniu swojej wiary.

Dzieci w rodzinach zastępczych potrzebują także wychowania opartego na wartościach, takich jak szacunek do siebie i innych, uczciwość, odpowiedzialność i empatia. Te wartości pomagają w budowaniu poczucia tożsamości i w tworzeniu poczucia przynależności do wspólnoty. Troska o rozwój duchowy dziecka pomaga mu w odnalezieniu swojej roli w społeczeństwie i daje mu poczucie sensu.

Rodzice zastępczy powinni być duchową opoką, będącą źródłem więzi, bezwarunkowej miłości oraz akceptacji. Przyjazne i wspierające środowisko sprzyja duchowej wspólnotcie, oferując jej zarówno doświadczenie, jak i inspirację do dalszego rozwoju.

Zakończenie

W rodzinach zastępczych miłość jest wartością niezbywalną, pomaga dzieciom, które doświadczyły traumy odnaleźć poczucie bezpieczeństwa, przynależności i tożsamości. Miłość bezinteresowna, pełna poświęcenia

i cierpliwości, jest kluczowa dla procesu wychowawczego, który ma na celu nie tylko fizyczną opiekę, ale także uzdrowienie emocjonalne dziecka.

Miłość, jako akt odpowiedzialności, prowadzi do moralnego doskonalenia obu stron –rodziców zastępczych i dziecka. W ten sposób miłość i odpowiedzialność są nierozdzielnie związane, tworząc elementy bazowe dla wychowania, które nie tylko chroni życie, ale także kształtuje przyszłość dziecka.

Opieka nad dziećmi w rodzinach zastępczych wymaga zwrócenia szczególnej uwagi na godność dziecka, która wspiera jego zdrowy rozwój emocjonalny, społeczny i psychiczny. Przesłanie zawarte w encyklice *Evangelium vitae*, choć skupiające się głównie na obronie życia, ma głęboki sens w kontekście troski o dzieci, które znalazły się w trudnej sytuacji życiowej. Poprzez uwzględnienie wartości takich, jak miłość, szacunek i bezpieczeństwo, możemy stworzyć środowisko, które wspiera dzieci w ich drodze ku zdrowemu i pełnemu rozwojowi, zapewniając im przestrzeń do budowania stabilnej przyszłości.

Ochrona godności dziecka w rodzinie zastępczej nie tylko służy zaspokajaniu jego podstawowych potrzeb, ale także pozwala na rozwój w atmosferze szacunku, zrozumienia i troski, co jest kluczowe dla jego dalszego życia. Opiekunowie muszą wykazywać się odpowiedzialnością, empatią i cierpliwością, aby stworzyć środowisko, które stanie się dla dzieci domem, w którym będą zawsze wspierani, kochani, a ich potrzeby fizyczne i intelektualne będą realizowane. Wspieranie dzieci w procesie przeżywania trudnych emocji, szanowanie ich duchowych potrzeb to także klucz do godnego wychowywania dzieci w rodzinach zastępczych.

BIBLIOGRAFIA

- Bednarski Feliks Wojciech, 1981, *Osobie jako osobie należy jest od osoby jako osoby afirmacja*, Roczniki Filozoficzne, t. 29, nr 2, s. 112–117.
- Czekalski Rafał, 2008, *Personalistyczna pedagogika wychowawcza Jana Pawła II*, Warszawskie Studia Teologiczne, t. XXI, s. 183–190.
- Jackowska Ewa, 1980, *Środowisko rodzinne a przystosowanie społeczne dziecka w młodszym wieku szkolnym*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa.
- Jan Paweł II, 1999, *Evangelium vitae*, w: Kazimierz Lubowiecki (red.), *Posoborowe dokumenty Kościoła Katolickiego o małżeństwie i rodzinie*, t. II, Kraków.
- Jończyk Agata, 2018, *Aksjologiczne podstawy prawnej ochrony życia dziecka poczętego*, Kościół i Prawo, 7(20), nr 1, s. 201–219.
- Kohn Alfie, 2013, *Wychowanie bez nagród i kar. Rodzicielstwo bezwarunkowe*, Wydawnictwo MiND, Podkowa Leśna.
- Matejek Józefa, 2019, *Rodzina zastępcza jako środowisko opiekuńczo-wychowawcze – wybrane aspekty społeczno-prawne*, Polityka Społeczna, nr 2, s. 2–7.

- Miller Lisa, 2016, *The Spiritual Child*, Picador, USA.
- Nagórny Janusz, 1998, *Wartość życia ludzkiego z perspektywy encykliki „Evangelium vitae”*, Roczniki Teologiczne, t. XLV, nr 3, s. 19–38.
- Pala Amadeusz, 2019, *Godność–wolność–miłość: struktura dynamizmu życia osobowego człowieka w ujęciu Karola Wojtyły*, Logos i Ethos, t. 25, nr 2, s. 7–25.
- Proniewski Andrzej, 2021, *Godność dziecka nieredukowalną wartością ontyczno-wychowawczą*, w: Elwira Kryńska, Łukasz Kalisz, Agnieszka Suplicka (red.), *Dziecko w historii – między godnością a zniewoleniem*, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, t. 1, Białystok, s. 117–136.
- Ruszkowska Marzena, 2013, *Rodzina zastępcza jako środowisko opiekuńczo-wychowawcze*, Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich, Warszawa.
- Schaffer Rudolph H., 2007, *Psychologia dziecka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Sitarz Mirosław, 2019, *Obowiązki rodziny zastępczej a katolicka nauka społeczna*, Teka Komisji Prawniczej PAN Oddział w Lublinie, t. XII, nr 1, s. 237–247, <https://doi.org/10.32084/tekapr.2019.12.1-17>.
- Skibska Joanna, 2012, *Środowisko rodzinne jako czynnik warunkujący rozwój dziecka*, Przekraczanie Granic, nr 2, s. 109–116.
- Tryjarska Barbara, 2010, *Bliskość w rodzinie. Więzy w dzieciństwie a zaburzenia w dorosłości*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa.
- Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej z 9 czerwca 2011 r., Dz.U. 2011, nr 149, poz. 887 ze zm.
- Wojtyła Karol, 2001, *Miłość i odpowiedzialność*, TN KUL, Lublin.
- Zohar Danah and Marshall Ian, 2001, *Inteligencja duchowa. Najwyższa z inteligencji*, tłum. Piotr Turski, Dom Wydawniczy Rebis, Poznań.
- Żabczyńska Ewa, 1999, *Problemy rozwojowe sierot społecznych a oczekiwania rodzin adopcyjnych*, w: *Adopcja. Teoria i praktyka*, Krystyna Ostrowska, Ewa Milewska (red.), Wyd. Centrum Medyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej MEN, Warszawa.

WYKAZ SKRÓTÓW

- EV – Jan Paweł II, Encyklika *Evangelium vitae*, 1995.

